

DOI: 10.31866/2616-7581.5.1.2022.258154
УДК 398.8:78.087.68(1-87)

РЕПЕРТУАРНА ПАЛІТРА ЗАКОРДОННИХ НАРОДНИХ ХОРОВИХ КОЛЕКТИВІВ

Олена Скопцова^{1а}, Наталія Перцова^{2а}

¹ кандидат мистецтвознавства, професор, викладач кафедри музичного мистецтва;
ORCID: 0000-0002-6478-0865; e-mail: skorcovaolena@gmail.com

² доцент, в. о. професора кафедри музичного мистецтва;
ORCID: 0000-0003-4575-7691; e-mail: natalia.pertsova@gmail.com

³ Київський національний університет культури і мистецтв, Київ, Україна

Анотація

Мета дослідження – дослідити специфіку репертуарної палітри закордонних народних хорових колективів. Реалізація мети передбачає визначення не лише особливостей поточних репертуарних уподобань провідних колективів, а й тих перспектив, які можуть відкриватися з огляду на трансформацію слухацьких уподобань та запити сучасної аудиторії. **Методологія дослідження.** Визначення специфіки репертуару закордонних народних хорових колективів передбачає застосування методу синтезу, за допомогою якого здійснюється окреслення спектра творів, до яких звертаються хормейстери. Метод аналізу залучено для вивчення специфіки трактування народнопісенних джерел хорами. **Наукова новизна дослідження** полягає у виділенні закордонних народних хорових колективів, які функціонують у Шотландії, Великобританії, Франції, США; визначенні їх репертуарної палітри. **Висновки.** Домінантне значення у формуванні творчого обличчя колективу має вокальна манера виконавців та репертуар. Дослідження народних хорових колективів, які функціонують у закордонному просторі, свідчить про значне поширення подібних складів. Народні хори утворено в Шотландії, Великобританії, Франції, США. Їх репертуар складається з народних пісень (кельтських, шотландських, галльських) та авторських творів, що свідчить про універсальність й різноплановість колективів. Деякі хори використовують народну та академічну вокальну манеру, де вибір тієї чи іншої обумовлений репертуаром. Намагання цілісно відтворити фольклорний шар музичної культури простежується у збереженні народної вокальної манери, типу голосоведіння, ладової основи в аранжуваннях тощо. Перспективним напрямом вбачається просування українського фольклору як частини репертуару закордонних народних хорових колективів. Це сприятиме його поширенню, що має важливе значення для збереження культурного спадку українського народу.

Ключові слова: хор; народний спів; фольклор; культура; пісня

Вступ

Кожен хоровий колектив має власне неповторне звучання. Своєрідність криється у таких чинниках, як кількісний та якісний склад виконавців, специфіка вокальної манери, стиль тощо. Проте не менш важливу роль відіграє репертуар. Актуальним питанням є огляд особливостей репертуарної палітри закордонних народних хорових колективів з метою висвітлення не лише сучасного стану, а й можливих перспектив її подальшого розширення.

Наукова новизна статті полягає в аналізі специфіки репертуарної палітри закордонних народних хорових колективів та визначенні перспектив її розвитку.

Мета

Мета статті – дослідити специфіку репертуарної палітри закордонних народних хорових колективів. Реалізація мети передбачає визначення не лише особливостей поточних репертуарних уподобань провідних колективів, а й тих перспектив, які можуть відкриватися з огляду на трансформацію слухацьких уподобань та запити сучасної аудиторії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Специфіка циркуляції народнопісенного фольклору в сучасному європейському просторі досліджується в працях П. Больмана (Bohlman, 1988), Р. Кантвела (Cantwell, 1996), К. Бітелл та Дж. Хілл (Hill & Bithell, 2014). К. Пегг (Pegg, 2001) аналізує форми побутування фольклору в європейській та американській культурі. Звернення до практики народного хорового виконавства передбачає з'ясування базових положень, що пов'язані зі специфікою народної манери співу. Це питання окреслено в публікації Н. Цюпи (2017), яка аналізує діяльність колективів, що співають у народній виконавській манері. Традиції та сучасні тенденції народного хорового співу на півдні України досліджує Г. Васильєва (2018). В роботі О. Коломоєць (2012) основою дослідницького інтересу є питання дослідження генези українського народного хорового співу як такого, що вбирає елементи національної фольклорної традиційності та академічного хорового виконавства. Питання впливу культурних засад на становлення етнічності та нації розкривається у статті Н. Підбережник (2018).

Виклад матеріалу дослідження

Спектр хорових колективів, які співають, використовуючи народну манеру співу, є вкрай широким. Хоча вже доволі звичним став огляд вітчизняних хорів, які співають у вокальній манері, що корелює з фольклорною традицією українського народу, проте не менш важливим є висвітлення закордонної практики хорового співу. Слід зазначити, що внаслідок різноманіття співацьких традицій, поширених у європейських народів, їх споріднює здебільшого саме використання певного типу репертуару – пісень, які були частиною повсякденного побуту-

вання. В закордонному просторі до фольклору належали не лише народні пісні, які функціонували переважно в усній формі, а й балади, які нерідко були авторськими та занотовувались. Функціонування останніх в міській культурі минулих століть сприяло включенню їх до переліку фольклорних джерел, як зазначає К. Пегг (Pegg, 2001).

Виконавська манера у різних етнічних традиціях є відмінною. Спільним для співаків, які використовують народну манеру співу, є превалювання звуку, що позбавлений значної вібрації та видобувається завдяки роботі грудного регістру. «Спів характеризується відсутністю вібрації, рівністю й стійкістю звуку. Звук випромінюється більш прямолінійно, ніж у "поставлених" голосів, до того ж резонують переважно груди, ротова порожнина, тверде піднебіння та зуби» (Коломоєць, 2012, с. 39).

Надзвичайно багато колективів, які співають у народній манері та виконують відповідний репертуар, наявно у Сполученому Королівстві Великої Британії та Північної Ірландії, а саме у Шотландії та Великобританії. Внаслідок того, що ці країни є частинами Сполученого Королівства, для їх мешканців вкрай важливим є збереження культурної ідентичності, що й досягається через відтворення фольклорного матеріалу. Етнічна спільність виявляється такою, що базується на культурних традиціях, усвідомлення яких свідчить про самоідентифікацію людських об'єднань. «У межах примордіалізму етнічність являє собою природну, вроджену властивість етносу, і саме етнічне ядро та культурні традиції етносу лежать в основі формування нації» (Підбережник, 2018, с. 47).

Закордонному культурному простору притаманне використання терміну «традиційні» для позначення хорів, які співають фольклорний матеріал. Зауважимо, що поширення колективів у європейському просторі, які виконують фольклор, зумовлене домінантними принципами, які закладені у культурній політиці країн ЄС. На 25-й Генеральній конференції ООН з питань освіти, науки та культури, яка проходила у Парижі 15 листопада 1989 року, було визначено, що «фольклор є частиною загальної спадщини людства, потужним засобом зближення різних народів і соціальних груп та утвердження їх культурної самобутності» (ЕСТС, 1997, с. 51). Виключно високий інтерес до фольклору сприяв появі й різних форм його циркуляції в ХХ ст., зокрема й у доволі трансформованому вигляді (Cantwell, 1996). Саме тому розвиток колективів, що сприяють відтворенню та поширенню фольклору у його «автентичному» вигляді, має потужну підтримку на міському та державному рівні.

Одним з хорів, що мав доволі тривалу історію існування, є «Glasgow Orpheus Choir», заснований в шотландському місті Глазго у 1906 році Х. Робертоном. Тривалий час Х. Робертон був диригентом цього колективу і саме він заклав підвалини, що стали основою творчого кредо хору. Зокрема, виконавці могли виконувувати як народну, так і академічну вокальну манеру. Вибір манери співу був обумовлений твором, який виконувався. Під керівництвом Х. Робертсона, який очолював хор майже п'ятдесят років, було сформовано базовий репертуар, до якого входили шотландські народні пісні, парафрази, італійські мадригали, англійські мотети та православна духовна музика. Виконуючи шотландські пісні та балади, такі як «Ca' The Yowes» та «Bonny Dundee», співаки могли застосовувати

спів прямим звуком без вібрато, коли резонатором виступає ротова порожнина. Відтворювалась та народна манера, яка була притаманна шотландському традиційному співу – це різкуватий гортанний спів, близький до декламації. Проте для виконання творів композиторів-класиків – Йоганна Себастьяна Баха, Георга Фрідріха Генделя, Фелікса Мендельсона, Пітера Корнеліуса, Йоганнеса Брамса – необхідна академічна вокальна манера, за якої використовується головний резонатор, наявне вібрато. Після розпаду колективу в 1951 році замість нього виник хор «Glasgow Phoenix Choir», який очолив П. Муні. Цей колектив узяв за основу велику кількість репертуару, створеного Х. Робертеном. Проте «Glasgow Phoenix Choir» не була притаманна варіативність виконавської манери й цей хор скоріше академічний. Склад вищезгаданих хорів був мішаним та нараховував не менше п'ятдесяти учасників. Для обох колективів характерне створення багатоголосного звучання, в якому фольклорний матеріал здебільшого обробляється відповідно до принципів імітаційної поліфонії (Bohlman, 1988).

Народним хоровим колективом є шотландський «Trades Choir», заснований 2012 року під керівництвом М. Макіннона. Він базується у приміщенні відреставрованої історичної будівлі Maryhill Burgh Halls. Це мішаний камерний хор. Основою репертуару стали пісні, тематика та зміст яких відображали культуру довікторіанської епохи (тобто до 30-х рр. XIX ст.). У комплексі з вітражами Maryhill Burgh Halls, які були створені в той період, відбувалося цілісне відтворення давньої культури Шотландії. Виконавці намагались передати не лише інтонаційну та ладову природу народних балад та пісень, а й максимально точно відтворювати співацьку манеру та гетерофонно-підголосковий тип голосоведіння. Застосування співу без опори, прямого звуку, що максимально наближений до розмови – стали ознакою їх стилю. В аранжуваннях переважає принцип варіювання основної мелодії, коли голоси упродовж певного часу рухаються в унісон або в октаву, а згодом розходяться.

У Франції також є колективи, які належать до сфери народно-хорового виконавства. Доречно згадати «University of Notre Dame Folk Choir». Цей колектив був сформований в Університеті Нотр-Дам в 1970-х рр. як літургійний, проте доволі швидко розширив репертуар. Хор виконує також сучасну музику та пісні, що належать до численних культурних традицій. Багато пісень з репертуару були аранжовані керівниками хору та низкою інших композиторів. Цей мішаний хор, що нараховує близько п'ятдесяти учасників, використовує різну вокальну манеру. Зокрема, в альбомі «Songs of Saints and Scholars», який містить галльські та кельтські пісні, використовується народна манера співу, гетерофонний склад голосоведіння, а деякі композиції виконуються з інструментальним супроводом (скрипка, бубон, волинка). Водночас у доробку хору є й альбоми, що орієнтовані на виконання класичних творів, які співаються в академічній манері.

Більшість сучасних дослідників підкреслює ту місію, що наразі покладається на хористів та хормейстерів, які повинні не лише репрезентувати фольклор, а й сприяти його збереженню.

Задачі, які стають перед керівниками колективів та самими виконавцями сьогодні, полягають не лише у збереженні традицій, зборі пісенного матеріалу (що досить актуально, позаяк нині величезний пласт артефактів залишається

неохопленим), а й у популяризації, розвиткові на основі історичної тягlosti нових тенденцій, які неминуче будуть супроводжувати феномен народного хорового співу в ситуації протікання глобалізаційних процесів (Васильєва, 2018, с. 112).

Одним з провідних народних хорів є британський колектив «The Lost Sound», що базується у місті Дартмур (Dartmoor). Початок діяльності хору припав на 2008 рік, коли поєднались виконавці, що не мали попередньої підготовки. Майже два роки пішло на підготовку співаків, роботу над вокальною технікою, вироблення неповторного звучання. Це спів із застосуванням відкритого прямого звуку, гортанних резонаторів. Головним принципом виконавців є збереження саме народної, а не академічної манери співу. Назва колективу «The Lost Sound» («Втрачений звук») пов'язана з тим співом, що має архаїчну природу, глибоко вкорінену у народній фольклорній практиці. Кожен хорист прагне знайти свій «втрачений звук», власний справжній голос у загальному хоровому звучанні. Основою звуковидобування є фольклорна манера, проте репертуар є вкрай різноплановим, адже він охоплює виконання народних мелодій у сучасному аранжуванні, твори сучасних композиторів. Кількість партій може коливатись від п'яти до восьми. Виконавці здебільшого прагнуть не лише зберегти інтонаційну канву народного джерела, а й залишити незмінною логіку гармонічного розвитку. Тобто в аранжуваннях може збільшитись кількість голосів, проте нерідкими є октавні чи унісонні дублювання, які дозволяють залучити усіх учасників колективу без істотних змін фольклорного першоджерела. Надзвичайно цікавим є виконання давніх кельтських балад, що залежно від змісту та жанру твору презентуються у виконанні окремих хорових груп. Використовується відкрита манера співу, яка надає саме народного фольклорного звучання.

Згаданий колектив виступив організатором проєктів, зокрема «Homegrown Harmony», сутність якого полягала у зборі коштів для благодійництва. Виникла потреба відшукувати шляхи для підтримки діяльності хорового колективу, який змушений був фактично припинити концертну діяльність внаслідок пандемії COVID-19 упродовж двох років. Частина зібраних коштів йшла як фінансова підтримка на інші благодійні проєкти. В «Homegrown Harmony» учасники виконували різні композиції, викладаючи відео на YouTube-каналі хору. Надавалась перевага ансамблевому чи сольному виконанню різних композицій. Зокрема, в межах проєкту було виконано шотландську мелодію «The Dark Island», написану І. Маклафліном на слова Д. Сільвера змішаним секстетом. Аранжування для «The Lost Sound» зробив один з учасників хору – Д. Гленні. У композиціях «Horo Johnny», «Long Time Traveller», «The Parting Glass», які виконувались жіночим тріо чи квінтетом, втілювались різні образні сфери. Жанрова основа творів також є вкрай широкою – це балади, жартівливі пісні, коліскові, пісні танцювального типу. Вокальна манера є такою, що відповідає практикам народного співу – тобто застосовується звук нон вібрато з акцентом на гортанному резонаторі. Аранжування пісень спрямоване на підкреслення тих співвідношень між голосами, які характерні для кельтських, шотландських, ірландських наспівів. Це гетерофонно-підголосковий тип голосоведіння з опорою на такі інтервали, як кварта, квінта, терція. В композиціях з танцювальною жанровою основою можуть додаватись інструменти. Так, пісня «Benjamin Bowmaheer» виконується жіночим голосом під супровід борану – ірландського рамкового барабана. Застосовуван-

ня народних інструментів дозволяє створити повноцінну картину фольклорних народних практик. К. Бітелл та Дж. Хілл (Hill & Bithell, 2014) інтерпретують такі практики як своєрідне відродження етнічної культури, її реактуалізацію.

Нерідко хорові колективи, що співають у народній манері співу, виконують не лише фольклор, притаманний для їх етнічної культури. Прикладом може слугувати американський вокальний колектив «Кітка», який співає народнописенний матеріал Польщі, Сербії, України, Грузії. Сама назва колективу перекладається з македонської, як «квітка». Цей фольклорний гурт утворився 1979 року. Його учасниці приїхали на запрошення етновиконавиці М. Садовської до України, щоб більше дізнатись про сучасні форми циркуляції традиційного фольклору. «Перед створенням вокально-театрального проекту "Rusalka Cycle", ансамбль "Kitka" відвідував Україну з концертами у 2005 році, а також взяв участь у фольклорній експедиції по селах нашої країни» (Цюпа, 2017, с. 111). Їх творча співпраця відбувалась також з Н. Матвієнко та українським фольклорним ансамблем «Древо». Отже, перспективним напрямом є поширення українського фольклору через діяльність народних хорів. Спрямованість на відтворення живої народної традиції стає стимулом для відтворення не лише власного пісенного репертуару, а й інших культур.

Висновки

Домінантне значення у формуванні творчого обличчя колективу має вокальна манера виконавців та репертуар. Дослідження народних хорових колективів, які функціонують у закордонному просторі, свідчить про значне поширення подібних складів. Народні хори утворено в Шотландії, Великобританії, Франції, США. Їх репертуар складається з народних пісень та авторських творів, що свідчить про універсальність та різноплановість колективів. Деякі хори використовують народну та академічну вокальну манеру, де вибір тієї чи іншої обумовлений репертуаром. Намагання цілісно відтворити фольклорний шар музичної культури простежується у збереженні народної вокальної манери, типу голосоведіння, ладової основи в аранжуваннях тощо. Перспективним напрямом вбачається просування українського фольклору як частини репертуару закордонних народних хорових колективів. Це сприятиме його поширенню, що має важливе значення для збереження культурного спадку українського народу.

Список бібліографічних посилань

- Васильєва, Г. Г. (2018). Традиції та сучасні тенденції народного хорового співу південного регіону України. *Гілея: науковий вісник*, 130, 110-112.
- Коломoeць, О. М. (2012). Український народний спів як синтез національної традиційності та академічного хорового виконавства. *Проблеми сучасної педагогічної освіти. Серія: Педагогіка і психологія*, 37, 36-41.
- Підбережний, Н. (2018). Концептуальні засади дослідження проблем етнічності та нації в контексті науки державного управління. *Державне управління та місцеве самоврядування*, 2(37), 42-48.

- Цюпа, Н. П. (2017). Специфіка народного вокалу у сучасному мистецькому просторі України (на прикладі діяльності камерних вокальних ансамблів). *Молодий вчений*, 2(42), 109-112.
- Bohlman, P. V. (1988). *The Study of Folk Music in the Modern World*. Indiana University Press.
- Cantwell, R. (1996). *When We were Good: The Folk Revival*. Harvard University Press.
- European Centre for Traditional Culture (ECTC). (1997). Recommendation on the Safeguarding of Traditional Culture and Folklore. *Bulletin*, 3, 51-54.
- Hill, J., & Bithell, C. (2014). An Introduction to Music Revival as Concept, Cultural Process, and Medium of Change. In C. Bithell & J. Hill (Eds.), *Oxford Handbook of Music Revival* (pp. 3-42). Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780199765034.013.019>
- Pegg, C. (2001). Folk music. In *Grove Music Online*. <https://doi.org/10.1093/gmo/9781561592630.article.09933>

References

- Bohlman, P. V. (1988). *The Study of Folk Music in the Modern World*. Indiana University Press.
- Cantwell, R. (1996). *When We were Good: The Folk Revival*. Harvard University Press.
- European Centre for Traditional Culture (ECTC). (1997). Recommendation on the Safeguarding of Traditional Culture and Folklore. *Bulletin*, 3, 51-54.
- Hill, J., & Bithell, C. (2014). An Introduction to Music Revival as Concept, Cultural Process, and Medium of Change. In C. Bithell & J. Hill (Eds.), *Oxford Handbook of Music Revival* (pp. 3-42). Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780199765034.013.019>
- Kolomoiets, O. (2012). Ukrainyski narodnyi spiv yak syntez natsionalnoi tradytsiinosti ta akademichnoho khorovoho vykonavstva [Ukrainian folk singing as a synthesis of national tradition and academic choral performance]. *Problemy suchasnoi pedahohichnoi osvity. Seriya: Pedahohika i psykholohiia* [Problems of modern pedagogical education. Series: Pedagogy and Psychology], 37, 36-41 [in Ukrainian].
- Pegg, C. (2001). Folk music. In *Grove Music Online*. <https://doi.org/10.1093/gmo/9781561592630.article.09933>
- Pidbereznyk, N. (2018). Kontseptualni zasady doslidzhennia problem etnichnosti ta natsii v konteksti nauky derzhavnoho upravlinnia [Conceptual principles of the research investigation of the problems of ethnicity and nation in the context of public administration study]. *Derzhavne upravlinnia ta mistseve samovriaduvannia* [Public administration and local government], 2(37), 42-48 [in Ukrainian].
- Tsiupa, N. (2017). Spetsyfika narodnoho vokalu u suchasnomu mystetskomu prostori Ukrainy (na prykladi diialnosti kamernykh vokalnykh ansambliv) [Specificity of modern folk vocal at the art space of Ukraine (on the example of chamber vocal ensembles)]. *Molodyi vchenyi* [Young Scientist], 2(42), 109-112 [in Ukrainian].
- Vasylieva, H. (2018). Tradytsii ta suchasni tendentsii narodnoho khorovoho spivu pivdennoho rehionu Ukrainy [Traditions and modern tendencies of folk choral singing in the Southern region of Ukraine]. *Hileia: naukovyi visnyk* [Hileya: Scientific Bulletin], 130, 110-112 [in Ukrainian].

REPertoire PALETTE OF FOREIGN FOLK CHOIR GROUPS

Olena Skoptsova^{1a}, Nataliia Pertsova^{2a}

¹ PhD in Art Studies, Professor, Lecturer at the Department of Music Art;
ORCID: 0000-0002-6478-0865; e-mail: skopcovaolena@gmail.com

² Associate Professor, Acting Professor at the Department of Musical Art;
ORCID: 0000-0003-4575-7691; e-mail: natalia.pertsova@gmail.com

^a Kyiv National University of Culture and Arts, Kyiv, Ukraine

Abstract

The purpose of the research is to study the specifics of the repertoire palette of foreign folk choirs. Achieving the goal involves determining not only the features of the current repertoire preferences of leading groups but also the prospects that may open up in view of the transformation of listeners' preferences and the demands of today's audience. **The research methodology**, while determining the specifics of the repertoire of foreign folk choirs, involves the use of the method of synthesis, which outlines the range of works to which choirmasters turn. The method of analysis is used to study the specifics of the interpretation of folk sources by choirs. **The scientific novelty of the research** is the selection of foreign folk choirs that operate in Scotland, Britain, France, USA; defining their repertoire palette. **Conclusions.** The vocal style of the performers and the repertoire are of dominant importance in the formation of the creative face of the ensemble. The study of folk choirs that operate abroad, shows a significant spread of such compositions. Folk choirs were formed in Scotland, Great Britain, France and the USA. Their repertoire consists of folk songs (Celtic, Scottish, Gaelic) and original works, which testifies to the universality and diversity of groups. Some choirs use folk and academic vocal style, where the choice of one or another is determined by the repertoire. Attempts to fully reproduce the folklore layer of musical culture can be traced in the preservation of folk vocal style, type of voting, the fricative basis in the arrangements and so on. Promoting Ukrainian folklore as part of the repertoire of foreign folk choirs is seen as a promising direction. This will contribute to its dissemination, which is important for the preservation of the cultural heritage of the Ukrainian people.

Keywords: choir; folk singing; folklore; culture; song

